

УДК 33

ПРОБЛЕМИ ПРИВАТИЗАЦІЇ: ПРИКЛАД СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ**К. С. Дмитрів**

Представлено результати соціологічного дослідження "Приватизація: думки її безпосередніх учасників", яке проводилось в акціонерному товаристві закритого типу "Львівський жиркомбінат". Виявлено, що акціонери схвалюють створення соціально орієнтованої ринкової економіки із захистом прав власника (70,91%); працівники приватизованого підприємства визнають приватну власність економічною цінністю (78,18%); серед власників акцій товариства 60% частково впевнені в тому, що вони є співвласниками його майна. З часу приватизації ставлення працівників до виконання своїх обов'язків змінилось на краще (62%). Засновники акціонерного товариства (40%) бачать перспективи для розвитку свого підприємства.

Приведены результаты социологического исследования "Приватизация: мнение ее непосредственных участников", проведенного в акционерном обществе закрытого типа "Львовский жиркомбинат". Выявлено, что акционеры одобряют создание социально ориентированной рыночной экономики с защитой прав собственника (70,91%); работники приватизированного предприятия признают собственность экономической ценностью (78,18%); среди держателей акций общества 60% частично уверены в том, что они являются совладельцами его имущества. Со времени приватизации отношение работников к выполнению своих обязанностей изменилось в лучшую сторону (62%). Основатели акционерного общества (49%) видят перспективы для развития своего предприятия.

До другої половини 80-х років поняття "приватизація" практично не вживалось, зате сьогодні воно за частотою використання в економічному та соціально-політичному лексиконі є найуживанішим. І це не вибрик швидкоплинної моди в сфері економіки, а об'єктивно необхідний процес, який здійснюється на наших очах в Україні і супроводжується деякими труднощами як в економічній, соціальній і політичній сферах суспільства, так і в ціннісно-моральній сфері. Зміни в людській свідомості не завжди встигають за змінами в економічному оточенні.

Приватизація державних підприємств, тобто перенесення права власності з держави на членів суспільства, на перший погляд, здається простим завданням. Єдине, що здавалося б слід зробити, це вручити новим власникам документ, який підтверджує право власності, в обмін на певну суму (або безкоштовно). Такий документ буде чисто матеріальним підтвердженням власності як цінності матеріальної. Набагато складнішим є усвідомлення цього права власності та міцного його вкорінення в ціннісних уявленнях. Зазначимо, що власність – система історично змінних об'єктивних відносин між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання, що характеризується привласненням засобів виробництва та предметів споживання [2, с. 10], а цінності – бажані блага і прийнятні способи їх одержання, в яких зосереджений попередній досвід суб'єкта і на основі яких приймаються рішення про його подальшу поведінку [1, с. 6].

Після приватизації працівники, які були лише найманою робочою силою, стають співвласниками майна підприємства. Чи усвідомлюють вони це? Адже, якщо власність з "нічого" перетворюється на власність акціонера через належні йому акції, це певним чином відбивається на його ставленні як до підприємства в цілому, так і до виконання своїх обов'язків на робочому місці зокрема. Ці проблеми були предметом вивчення у соціологічному дослідженні "Приватизація: думки її безпосередніх учасників", проведеного в акціонерному товаристві закритого типу "Львівський жиркомбінат". Метод збору первинної інформації – опитування; вибірково сукупність формувалась з використанням ймовірного підходу.

У дослідженні висувалась гіпотеза: держава, у котрій відбуваються реформаційні перетворення, одним з яких є приватизація, не може стояти осторонь них, а з допомогою своєї владної руки повинна задавати їм напрямок – виконувати роль творця соціально орієнтованої ринкової економіки із захистом прав власника. За це висловилося 70,91% респондентів. Як бачимо, люди відстоюють соціально-економічний прогрес, який веде до ринкових відносин, і не бажають, щоб суспільство регресувало, рухаючись назад до адміністративної системи управління. Яскравим підтвердженням цього є визнання приватної власності як економічної цінності (78,18%), чого не могло бути 10 – 20 років тому.

Закрите акціонерне товариство – це товариство, акції якого розподіляються тільки між засновниками і не можуть розповсюджуватись шляхом підписки чи купуватись на біржі [3, с. 133]. Коли закрите акціонерне товариство реорганізується у відкрите, то разом з перевагами цей процес має ряд недоліків, найнебезпечнішим з яких може бути втрата контрольного пакета акцій. Як показали результати опитування, акціонери АТЗТ "Львівський жиркомбінат" (94,55%) не бажають, щоб їхнє підприємство перетворилося у відкрите акціонерне товариство.

Чи відчуває себе справжнім власником працівник, який володіє певною кількістю акцій? Більшість респондентів (60%) лише частково впевнені в тому, що вони насправді є співвласниками майна підприємства, цілковито впевнені у цьому 18% респондентів, а 22% зовсім не мають такої певності.

Що ж для акціонерів є найвагомішим у їхній роботі? Результати дослідження показали: на першому місці знаходиться високий рівень заробітної плати (69%); на другому – прагнення реалізувати свої професійні здібності (40%), а на третьому – бажання працювати у висококваліфікованому колективі (37%). Жоден з респондентів не назвав як вагомих чинників бажання зробити кар'єру.

Приватизація підприємства стала причиною багатьох перетворень на комбінаті, і це пов'язано не тільки з організаційною структурою виробництва чи зміною печатки підприємства, а й із зміною відношення працівників до виконання своїх обов'язків. Більшість респондентів (62%) вважає, що ставлення до виконання цих обов'язків змінилось на краще. Тих, які стверджують, що зміни відбулись в гіршу сторону, приблизно у 9 разів менше (7%). Приватизація не принесла жодних змін – так вважає 31% опитаних.

Щодо перспективи розвитку акціонерного товариства, то в його засновників спостерігаються оптимістичні настрої. Майже половина (49%) вважає, що воно буде розквітати на вітчизняному ринку. Решта відповідей у цьому питанні розподілилась таким чином: третина (33%) стверджує, що все залишиться без змін, 7% – що підприємство буде занепадати, 11% респондентів було важко відповісти.

Загалом працівники АТЗТ "Львівський жиркомбінат" задоволені тим, що їхнє підприємство приватизували. Вони відчувають себе господарями, що значно впливає на якість і

результати їхньої роботи. Розуміють, що результати виробництва, прибуток, а отже, і річні дивіденди залежать від них самих. Відбулась певна трансформація у ціннісних уявленнях як керівництва, так і підлеглих, оскільки з простої кадрової одиниці вони перетворились у співвласників майна підприємства, в активно діючих суб'єктів господарської діяльності.

1. Бакиров В.С. Ценностное сознание и активизация человеческого фактора. Харьков, 1988. 2. Бичкова О.Ф., Мушинський Ю.Ф. Форми власності сьогодні. К., 1992. 3. Закон України "Про оренду державного майна" // Закони України / Під ред. Опришка В.Ф., К., 1996. Т. 3.